

VYPRÁVĚNÍ
O DÁVNÝCH
DOBÁCH

O SLOVĚNECH A POLJANECH

Po zboření babilónské věže a změtení jazyků dostaly se východní země synům Sémovým, Chámovi synové dostali polední země a Jafetovi západ a sever.^{1/} Z oněch sedmdesáti a dvou národů povstal z plemene Jafetova také národ slovanský, totiž Norici,^{2/} kteřížto jsou Slované.

Po mnohých létech se Slované usadili na Dunaji, kde je nyní země Uherská a Bulharská. Od těch Slovanů se rozešli po zemi další a dali si jména podle míst, kde se usadili. Ti, kteří přišli a usadili se na řece zvané Morava, nazvali se Moravané, jiní si říkali Češi. A pak ještě byli další Slované: Charváti Bílí, Srbové a Korutané. Když Vlachové vpadli na dunajské Slovany a usadivše se mezi nimi počali jim činit násilí, Slované přešli k Visle a usadili se tam a nazvali se Lechové. Od těch Lechů vzešli Poljané a jiní Lechové jsou Lutici, jiní Mazovšané, jiní Pomořané.

A tak ti Slované přišli a usadili se na Dněpru, říkajíce si Poljané, a jiní opět Drevljané, neboť se usadili v dřevěných porostech. A jiní si našli sídlo mezi Pripetí a Dvinou a počali si říkat Polotčané podle říčky, která vtéká do Dviny a nazývá se Polota. Slované se usadili také kolem jezera Ilmeň — tito si říkali Slované; zbudovali hradiště, jež nazvali Novgorod. Další se usadili na Desně, na Sejmu, na Sule a nazvali se Severjané. Tak se rozešel národ Slovanů a podle toho jména i písmo se nazývá slovanským.

Když Poljané žili ještě rozptýleni po oněch horách, vedla tudy cesta od Varjagů k Řekům a od Řeků po Dněpru; a z horního Dněpru vlekem k Lovati a po Lovati lze vplout do velikého jezera Ilmeň; z toho jezera vytéká řeka Volchov, vlévající se do velkého

jezera Něvo, a ústí toho jezera vede do Varjažského moře.^{3/} Po tom moři lze pak plout do Říma, z Říma po též moři do Cařihradu a z Cařihradu do moře Pontského, do něhož vtéká řeka Dněpr. Dněpr vytéká z Okovského lesa a teče poledním směrem a Dvina vytéká z téhož lesa, ale teče půlnočním směrem a vlévá se do moře Varjažského. Z téhož lesa teče Volha na východ a vlévá se sedmdesátým ústím do moře Chvalinského.^{4/} A tak lze z Rusi jít k Bulharům a do Chvalis,^{5/} na východ přijít až k údělu Sémovu a po Dvině zase k Varjagům, od Varjagů do Říma, z Říma opět k plemeni Chámovu. Dněpr pak vtéká do Pontského moře^{6/} trojím ústím a moře se nazývá Ruské; kolem něho učil svatý Ondřej, bratr Petrův, jak se o tom vypravuje.

Když prý Ondřej učil v Sinopii, přišel také do Korsuně,^{7/} a dověděl se, že z Korsuně je blízko k dněperskému ústí, chtěl jít do Říma. Proplul ústím dněperským a odtud se vydal vzhůru po Dněpru. Náhodou přistáli pod horami^{8/} na břehu. Ráno Ondřej vstal a řekl k učedníkům svým: „Vidíte ty hory? Na těch horách vysvitne milost boží; bude tu stát veliké město a mnohé kostely tu Bůh vztyčí.“ Vstoupil pak na ty hory, požehnal je a postavil tu kříž; když se pomodlil k Bohu, sestoupil s hory, na níž posléze vyrostl Kyjev, a pokračoval v cestě vzhůru po Dněpru. Když přišel do míst, kde jsou Slované a kde je nyní Novgorod (Novohrad), a uviděl tamní lidi, jak se podle svého obyčeje myjí v lázni a šlehaají metlami, podívil se tomu. Přes Varjagy pak přišel až do Říma a vypravoval tu, jak učil a co viděl, a řekl: „Divnou věc jsem viděl v Slovanské zemi po cestě k vám. Viděl jsem dřevěné lázně. Rozžhaví kameny do ruda, pak se donaha svléknou, oblejí se kvasem na usně a pak vezmou mladé proutí, kterým se sami šlehaají; tím se tak vyšlehaají, že sotva živi vylezou, ale jak se polejí studenou vodou, hned obživnou. A to dělají po všechny dny, nikým nemučení — sami se mučí, majíce to za omývání, nikoliv za mučení.“ Ti, kdož to slyšeli, divili se také. Ondřej pak, pobyv v Římě, přišel do Sinopie.

Poljané žili tehdy ještě odděleně a byli spravováni svými rody. A tak i oni bratři byli Poljané a žili každý se svým rodem na svých místech a každý spravoval svůj rod. Byli tři bratři: Jeden se jmenoval Kyj^{9/}, druhý Šček, třetí Chorev a sestra jejich byla Lyběd.^{10/} Kyj měl své sídlo na hoře, kde je nyní úvoz Boričův, Šček sídlil na hoře, která se nyní nazývá Ščekovice, a Chorev

na třetí hoře, nazvané po něm Chorevice. Zbudovali hradiště nesoucí jméno nejstaršího bratra a nazvali je Kyjev. Kolem hradiště byl les a veliký bor, kde lovili zvěř. Byli to muži moudří a rozumní a nazývali se Poljané, a žijí Poljané dodnes kolem Kyjeva.

Ti, kdo nejsou znalí věci, říkají, že Kyj byl převozníkem; byl tehdy vskutku u Kyjeva přívoz z oné strany Dněpru, a proto říkali: „Na přívoz na Kyjův.“ Kdyby byl Kyj převozníkem, nebyl by podnikal tažení na Cařihrad. Ale Kyj byl knížetem ve svém rodě a jezdil k caru a car ho velmi uctíval, jak říkají, když k němu zajížděl. Když se vracel, přišel až k Dunaji, kde si oblíbil místo, na němž sroubil nevelký hrádek; chtěl se tam usadit se svým rodem, ale nedovolili mu to ti, kdo žili kolem; Dunajci až dodnes říkají tomu hradišti Kyjevec. Kyj se pak vrátil do svého města Kyjeva, kde svůj život dokonal; také jeho bratři Šček a Chorev, stejně jako sestra Lyběd, tu žili až do smrti.

Po těch bratřích vládl jejich rod na knížecím stolci Poljanům, Drevljané měli své knížectví, Dregoviči také své a Slované měli jedno knížectví v Novgorodě a druhé na řece Polotě, kde jsou Poločané. Z nich jsou Kriviči, usazení na horní Volze, na horní Dvině a na horním Dněpru, a jejich město je Smolensk; tam všude sídlí Kriviči. Od nich pocházejí také Severjané. A na Běloozere jsou Vesi, na Rostovském jezeře jsou Merané a na Kleščině jezeře^{11/} též. Kolem řeky Oky, tam, kde se vlévá do Volhy, sídlí Muromci, kteří mluví svým jazykem, Čeremisové mluví také svým jazykem a Mordvíni hovoří také svým jazykem. Slovanským jazykem mluví na Rusi jen Poljané, Drevljané, Novgorodci, Poločané, Dregoviči, Severjané, Bužané, označovani tak podle toho, že sedí na Bugu, posléze zvaní Volyňci. A národy odevzdávající daň Rusům jsou tyto: Čudové, Merané, Vesové, Muromci, Čeremisové, Mordvíni, Permjané, Pečerci, Jamové, Litevci, Zemgalci, Kurši, Norovci, Livonci, ti všichni mluví svými jazyky a jsou to potomci Jafetovi žijící v půlnočních krajinách.

Když ještě Slované žili na Dunaji, přišli od Skytů, to jest od Chazarů,^{12/} takzvaní Bulhaři a usadili se na Dunaji, násilí činíce Slovanům. Pak přišli Bílí Uhři^{13/} a stali se vládci země Slovanů. Uhři se objevili za císaře Heraklia, který táhl na Chosroje, vládce perského. V ty časy byli však už i Obři,^{14/} kteří táhli na císaře

Heraklia a málem ho zajali. Tito Obři bojovali také se Slovaný a sužovali Duleby, kteří byli rovněž Slovani. Na dulebských ženách páchali násilí: jestliže se Obřín chystal na cestu, nedovoloval zaprahat koně ani vola, nýbrž přikázal zapřáhnout tři, čtyři nebo pět žen do vozu a jeho — Obřína — táhnout. Tak mučili Duleby. Byli Obři tělem velicí a myslí pyšní, a Bůh je zahubil. Pomřeli všichni a nezůstal ani jeden Obřín. Dodnes se na Rusi udrželo pořekadlo „vyhynuli jako Obři“; ani jejich plémě, ani potomstvo po nich nezbylo. — A za nimi přišli Pečenězi^{15/} a pak kolem Kyjeva procházeli Černí Uhři,^{16/} ale to bylo až za Olega.

Poljané žili zvlášť, jak jsme už řekli, byli z rodu Slovanů a teprve později si začali říkat Poljané, a Drevljané, kteří pocházeli z týchž Slovanů, se pak počali nazývat Drevljané; Radimiči a Vjatiči vzešli z Lechů. Byli totiž v Leších dva bratři, Radim a Vjatko.^{17/} Ti přišli a usadili se, Radim na Soži a po něm dostali název Radimiči, a Vjatko se usadil se svým rodem kolem Oky a po něm se počali nazývat Vjatiči. Žili v míru Poljané, Drevljané, Severjané, Radimiči, Vjatiči a Charvaté. Dulebové žili podél Bugu, kde nyní jsou Volyňci, a Uliči a Tiverci seděli na Dněstru, dosahující Dunaje. Bylo jich mnoho: seděli na Dněstru až k samému moři a jejich města se zachovala až do našich dnů; Řekové je nazývali „Veliká Skythie“.

Všichni dodržovali obyčeje a zákony svých otců, každý zachovával zvyky a vlastní mrav. Poljané zdědili po svých otcích mrav mírný a tichý, měli ostych před svými snachami a sestrami, matkami a rodiči; také před otci a bratry svých mužů měly ženy veliký ostych; svatební obyčej byl tento: nešel si ženich pro nevěstu, ale přiváděli ji večer a příštího rána přinášeli za ní, co kdo dal. Drevljané žili zvířeckým způsobem, jako skot: zabíjeli se navzájem, jedli všelikou nečistotu, sňatky neznali, nýbrž unášeli dívky u vody. Radimiči, Vjatiči a Severjané měli společný obyčej: žili v lese jako zvěř, jedli nečistotu, mluvili necudně v přítomnosti otců a snach, sňatky u nich nebyly, nýbrž jen místa ke hrám mezi vesnicemi; scházeli se ke hrám, k různým běsovským tancům a zpěvům a odtud si každý unášel ženu, s kterou se kdo smluvil. Když někdo umřel, konali nad ním tryznu a pak nakladli velikou hranici, položili mrtvolu na ni a spálili; kosti sebrali a vložili do malé nádoby, kterou kladli na slou-

py u cest, což Vjatiči dělají i nyní. Stejně obyčeje zachovávali také Kriviči a jiní pohané, neboť neznajíce zákona božího sami sobě stanovovali zákon . . .

Léta 852, indikta 15,^{18/} když začal vládnout císař Michael, počala se země nazývat Ruská. Dověděli jsme se to tak, že za toho císaře napadli Rusi Cařihrad, jak se o tom píše v řeckém letopise . . .

Léta 858 vytáhl císař Michael s vojskem po břehu i po moři na Bulhary. Když Bulhaři viděli, že se mu nemohou postavit, požádali o pokřtění a podrobili se Řekům. Císař pokřtil jejich knížete i všechny bojary a uzavřel mír s Bulhary.

Léta 859 Varjagové ze zámoří vybírali daň od Čudů i od Slověnů, Meranů, od Vesů i od Krivičů; a Chazaři brali daň od Poljanů, Severjanů a Vjatičů, z každého ohniště po veverce a po lasičce . . .

O PRVNÍCH RUSKÝCH KNÍŽATECH

Léta 862 vyhнали Varjagy za moře, odepřeli jim daň a počali si sami vládnout; ale nebylo u nich práva, povstal rod proti rodu, byly mezi nimi rozbroje a bojovali proti sobě navzájem. Řekli si mezi sebou: „Nalezněme si knížete, který by nám vládl a soudil podle práva.“ Odebrali se za moře k Varjagům, k Rusům; neboť ti Varjazi se nazývali Rusi, jako jiní se nazývají Švédové, jiní opět Normani a Anglané a ještě jiní Gotové; tak i tito. I řekli Rusům Čudové, Slověné, Kriviči i Vesové: „Země naše je veliká a oplývá vším, ale není v ní řádu. Pojdte k nám za knížata a vládněte nám.“ Sebrali se tři bratři se svými rody, vzali s sebou všechny Rusy a přišli. Nejstarší Rjurik se usadil v Novgorodě, druhý, Sineus, na Běloozere a třetí, Truvor, v Izborsku. A od těch Varjagů dostala jméno Ruská země; Novgorodci jsou lidmi varjažského rodu, ale dříve to byli Slované. Po dvou letech zemřel Sineus i bratr jeho Truvor. Vlady se ujal Rjurik a města rozdál svým mužům, tomu Polock, onomu Rostov, jinému Bělozero. Do těch měst přišli Varjagové jako noví lidé, neboť původními obyvateli Novgorodu byli Slované, v Polocku Kriviči, v Rostově Merané, v Běloozere Vesové, v Muromu Muromci; a ty všechny ovládl Rjurik.

I byli u něho dva mužové, ne z plemene jeho, ale bojaři, a ti si vyprosili, aby mohli jít k Cařihradu s rodem svým. Šli po Dněpru a procházejíce kolem uviděli na hoře hrazené městečko. Zeptali se: „Čí je to hrádek?“ Odpověděli jim: „Byli tři bratři, Kyj, Šček a Chorev, kteří zbudovali tento hrádek; oni zemřeli, a my, jejich rod, tu sedíme a platíme daň Chazarům.“ Askold a Dir zůstali na tom místě, shromáždili kolem sebe mnoho Varjagů a počali vládnout nad zemí Poljanů, zatímco Rjurik panoval v Novgorodě . . .

V roce 866 se Askold a Dir vydali na Řeky a přitáhli tam ve čtrnáctém roce vlády císaře Michaela. Císař právě podnikal výpravu na Hagařany, a když dorazil k Černé řece, poslal mu eparch zprávu, že Rusi jdou na Cařihrad, a císař se vrátil. Ti zatím pronikli do Zlatého rohu a mnoho ztrát způsobili křesťanům, když se dvěma sty lodí obklíčili Cařihrad. Stěží se do města císař dostal; modlil se pak celou noc s patriarchou Fotiem v chrámu Rodičky boží ve Vlachernách, pak se zpěvy vynesli božskou řízu svaté Rodičky boží a omočili její cíp v moři. Bylo ticho a moře bylo klidné, ale tu pojednou se zvedla bouře s větrem, velké vlny se valily jedna za druhou a rozmetaly lodě bezbožných Rusů, vrhly je ke břehům a rozbily je, takže jen málo se jich mohlo od takových hrůz zachránit, a ty se pak vrátily domů . . .

Léta 879 zemřel Rjurik a předáváje knížectví Olegovi, který byl z jeho rodu, svěřil mu do rukou také svého syna Igora, který byl ještě velmi malý . . .

Léta 882 se Oleg vydal na pochod, shromáždív velké vojsko: Varjagy, Čudy, Slověny, Merany, Vesy, Kriviče; přišel ke Smolensku s Kriviči, dobyl město a osadil je svými muži. Odtud táhl níž a vzal město Lubeč, které také osadil svými muži. Když Oleg přitáhl k horám Kyjevským a uviděl, že tu vládnu Askold a Dir, ukryl své vojíny v lodích a jiné ponechal v zádu, a šel sám jen s malým Igorem. Když připlul pod Uherskou horu s ukrytými vojíny, poslal k Askoldovi a Dirovi se vzkazem: „Jsmie kupci a jdeme k Řekům od Olega a knížecího syna Igora. Sejděte k nám, svým rodným.“ Když Askold a Dir přišli, všichni schovaní vojíní vyskočili z lodí, a tu pravil Oleg Askoldovi a Dirovi: „Vy nejste knížata ani knížecího rodu, kdežto já jsem knížecího rodu,“ a když vynesli Igora, dodal: „A toto je Rjurikův syn.“ Zabili Askolda a Dira, vynesli na horu a pohřbili: Askolda na

hoře, jež se nyní zove Uherská, kde je teď Olmův dvůr; na té mohyle postavil Olma kostel svatého Nikoly; a Dirova mohyla je za kostelem svaté Ireny. Oleg pak usedl jako kníže v Kyjevě a řekl: „Nechť toto město je matkou ruských měst.“ Byli s ním Varjazi, Slověné a ostatní, kteří všichni se nazvali Rusy. Oleg pak začal stavět města a určil daň Slovanům, Krivičům a Meranům; určil také, aby Varjagům dávali z Novgorodu daně 300 hřiven za rok, pro mír, kteroužto daň až do Jaroslavovy smrti odevzdávali Varjagům.

Léta 883 táhl Oleg na Drevljany a přitlačiv je, bral od nich daň po černé kuně.¹⁹⁾

Léta 884 se Oleg vypravil na Severjany, a když nad nimi zvítězil, uložil jim lehkou daň a zakázal jim platit daň Chazarům, řka: „Já jsem jejich protivník, nemáte proč jim platit.“

Léta 885 poslal Oleg k Radimičům s dotazem: „Komu dáváte daň?“ Oni odpověděli: „Chazarům.“ Řekl jim Oleg: „Nedávejte Chazarům, dávejte mně.“ Dávali pak Olegovi daň, jako dříve dávali Chazarům. A tak ovládal Oleg Poljany, Drevljany, Severjany a Radimiče, kdežto s Uliči a Tiverci vedl boj . . .

O POČÁTCÍCH SLOVANSKÉHO PÍSEMNICTVÍ

Léta 898 šli Uhři kolem Kyjeva přes horu, která se nyní nazývá Uherskou, a přišedše k Dněpru, rozložili stany; byli kočovníci jako nyní Polovci. Přitáhli z východu a přešli přes vysoké hory, jež se nyní nazývají Uherské, a počali válčit proti žijícím tu Vlachům a Slovanům. Původně tu sídlili Slované, a Vlaši zabrali Slovanskou zemi. Pak zase Uhři vyhnali Vlarchy a přisvojili si tu zemi a usadili se spolu se Slovany, pokořivše si je, a odtud ta země byla pojmenována Uherská. Počali Uhři bojovat s Řeky a poplenili zemi Thráckou a Makedonskou až do Soluně. Jali se válčit také proti Moravě a proti Čechům. Patřili všichni k jedinému národu slovanskému: Slované, kteří seděli na Dunaji a které si podmanili Uhři, a Moravané, i Češi, i Lechové, i Poljané, nazývaní nyní Rusové. Pro ně, totiž pro Moravany, byly původně přeloženy knihy, a proto se ono písmo nazývá slovanským, kteréžto písmo je na Rusi a u Bulharů dunajských.

Když Slované žili už pokřtěni, jejich knížata Rostislav, Svatopluk a Kocel poslali k císaři Michaelovi, řkouce: „Země naše je pokřtěná, ale nemáme učitele, který by nás vzdělával, poučoval a vykládal svaté knihy. Nerozumíme totiž ani řeckému jazyku, ani latinskému; jedni nás učí tak a druzí onak. A tak nerozumíme knižním znakům, ani jejich významu. Pošlete nám učitele, kteří by nám mohli vyložit slova knih a jejich smysl.“ Když to uslyšel císař, sezval si všechny filozofy a seznámil je s řečí slovanských knížat. Odpověděli filozofové: „Je v Soluni muž jménem Lev; má syny znalé slovanského jazyka; dva jeho synové jsou moudří filozofové.“ Císař, uslyšev to, poslal pro ně do Soluně ke Lvovi se slovy: „Pošli k nám neprodleně své syny Metoděje a Konstantina.“ Jak se to Lev dověděl, obeslal je ihned, a když přišli k císaři, řekl jim: „Poslala ke mně Slovanská země a prosí o učitele pro sebe, který by jim mohl vyložit svaté knihy; neboť toho si žádají.“ Uprosil je císař a poslal je do Slovanské země k Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi. Sotva přišli, počali sestavovat písmena slovanské azbuky; přeložili Skutky apoštolské a evangelia. Rádi byli Slované, že slyšeli o velikosti boží ve svém jazyce. Pak přeložili žaltář a oktoich a jiné knihy. Někteří pak začali tupit slovanské knihy, řkouce: „Nesluší se žádnému národu mítí své písmo kromě Hebrejců, Řeků a latinů, podle Pilátova nápisu, jež napsal na kříži Páně.“ Když se to dověděl římský papež, pokáral ty, kteří reptali na slovanské knihy, řka: „Nechť se naplní slovo, jež stojí psáno: *Chvalte Hospodina všickni národové*; a jinde: *Všickni vypravovatí budou jazyky rozličnými veliké skutky boží, jakož dá jim Duch svatý odpovídati. Jestliže někdo tupí slovanské písmo, ať je odloučen od církve, dokud se nenapraví; to jsou vlci a ne ovce, takové je třeba poznávat podle činů a střežit se jich. Vy pak, dítky, poslouchajte učení boží a nezavrhujte církevní poučení, v němž vás poučil Metoděj, učitel váš.*“ Konstantin se vrátil zpět a odešel učit bulharský národ, kdežto Metoděj zůstal na Moravě. Pak kníže Kocel ustanovil Metoděje biskupem v Panonii, na stolci svatého Andronika apoštola, jednoho ze sedmdesáti, učedníka svatého apoštola Pavla. Metoděj pak posadil dva kněze rychlopisce a přeložil všechny knihy za šest měsíců z řeckého jazyka do slovanského, počínaje měsícem březnem až do dvacátého šestého dne měsíce října. Když skončil, vzdal důstojně chválu a slávu

Bohu, jenž obdařil takovou milostí biskupa Metoděje, následníka Andronikova. A tak učitelem slovanského jazyka je Andronik apoštol. Přišel na Moravu i apoštol Pavel a učil tu; tady je totiž Illyrik, do něhož přišel apoštol Pavel; původně tu byli Slované. Proto učitelem Slovanů je Pavel, a protože z téhož národa jsme i my, Rusové, i nám, Rusům, je učitelem Pavel, protože učil slovanský národ a ustanovil slovanskému národu biskupem a nástupcem po sobě Andronika. A slovanský národ a ruský národ jedno jsou, neboť teprve od Varjagů se nazvali Rusy, kdežto předtím byli Slované; a i když se nazývali Poljané, řeč jejich byla slovanská. Poljany byli nazváni proto, že sídlili v poli, ale jazyk slovanský byl jim společný.

OLEG A IGOR

Léta 903, když Igor vyrostl, vybíral daň po Olegovi a poslouchali ho. Přivedli mu ženu ze Pskova jménem Olgu.

Léta 904. Léta 905. Léta 906. Léta 907 se Oleg vypravil na Řeky a Igora zůstavil v Kyjevě. Vzal s sebou mnoho Varjagů a Slovenů, Čudů, Krivičů a Meranů, Drevljanů, Radimičů i Poljanů, Severjanů, Vjatičů, Chorvatů, Dulebů a Tiverců, známých to tlumočnicků; ty všechny Řekové nazývali „Velikou Skythií“. S nimi se Igor vydal koňmo i v lodích, kterých bylo na dva tisíce. Když přitáhl k Cařihradu, Řekové uzamkli řetězem zátoku Zlatý roh a město uzavřeli. Oleg vystoupil na břeh a začal boj; mnoho Řeků pobili kolem města, rozbořili hodně paláců a spálili kostely. A z těch, které vzali do zajetí, některé pobili, jiné mučili a ostatní postříleli nebo naházeli do moře, a mnoho jiného zla učinili Rusi Řekům, jak to bývá zvykem u válečníků. Pak přikázal Oleg vojsku zhotovit kola a na ně postavil lodi. Za příznivého větru napjali plachty a plem se blížili k městu. Když to uviděli Řekové, polekali se a vzkázali po poslech Olegovi: „Nehub město, podejmeme se daně, jakou si řekneš.“ Oleg zastavil vojsko, a vynesli mu pokrm a víno, ale nepřijal ho, neboť bylo připraveno s jedem. Vystrašili se Řekové a řekli: „To není Oleg, ale svatý Dimitrij je na nás poslán od Boha.“ Oleg pak poručil vyplatit daň na dva tisíce lodí: po dvanácti hřivnách na člověka, a bylo v každé lodi po čtyřiceti mužích. Řekové se tomu

podvolili a počali prosit o mír, aby neválčil proti Řecké zemi. Oleg poněkud ustoupil od města a začal vyjednávání o mír s řeckými císaři Leonem a Alexandrem; poslal k nim do města Karla, Farlafa, Vermuda, Rulava a Stemida, řka: „Podvolte se nám k dani.“ Řekli Řekové: „Dáme ti, oč si řekneš.“ Přikázal Oleg, aby dali vojínům na dva tisíce lodí po dvanácti hřivnách na rotu a vypláceli uloženou daň na ruská města: především na Kyjev, pak na Černigov, Perejaslav, Polock, Rostov, Lubeč a na další města; v těch městech seděla velká knížata poddaná Olegovi. „Nechť příchozí Rusi berou slíbené poselné, kolik chtějí; jestliže přijdou kupci, nechť berou měsíčné na šest měsíců: chleba, vína, masa, ryb a ovoce. A ať jim uchystají lázeň, kdykoliv chtějí. Odcházejí-li domů, nechť berou od vašeho císaře na cestu stravu, kotvy, lana, plachty a vše potřebné.“ Podvolili se Řekové, a císařové i bojaři řekli: „Jestliže Rusi přijdou nikoliv za obchodem, ať neberou měsíčné: nechť kníže svým slovem zakáže Rusům přicházejícím sem činit škodu v obcích a v zemi naší. Příchozí Rusi ať přebývají u kostela svatého Mamonta, a když k nim pošleme muže od našeho císaře, nechť sepíší svá jména; pak dostanou své měsíčné — nejprve kdo jsou z města Kyjeva, pak z Černigova, z Perejaslavi a dalších měst. A ať vcházejí do města jednou branou s císařovým mužem, beze zbraně, po padesáti mužích, a ať obchodují podle potřeby, aniž by z čeho platili mýto.“ Císař Leon s Alexandrem uzavřeli s Olegem mír, když se podvolili k dani, a vstoupili do vzájemné přísahy: sami (císařové) políbili kříž a Olega i jeho muže zavázali přísahou podle ruského zákona: zaklínali se Rusi svou zbraní, Perunem, svým bohem, i Volosem, bohem stád, a tak stvrdili mír. Pak řekl Oleg: „Ušijte Rusům plachty z pevné tkaniny a Slověnům hedvábné.“ A stalo se tak. Potom na znamení vítězství přibíl svůj štít na bránu Cařihradu a odtáhl. Napnuli Rusové plachty z pevných tkanin a Slověné hedvábné; i roztrhal je vítr. Slověné si řekli: „Vezměme si své hrubě tkané, nebyly dány Slověnům plachty z pevných tkanin.“ Tak se Oleg vrátil do Kyjeva s mnohým zlatem, drahými tkaninami, ovocem, vínem a vzácnými předměty. Nazvali Olega věštím, neboť byli pohané a lidé neosvícení . . .

Léta 912. Žil pak Oleg v míru se všemi zeměmi jako kníže v Kyjevě. Přiblížil se podzim a Oleg si vzpomněl na svého koně,

jehož přikázal krmit, ale nesedlat, neboť se rozhodl nevsednout naň. Jednou se totiž ptal mudrců a čarodějů: „Od čeho zemřu?“ Odpověl mu jeden čaroděj: „Kníže, od koně, jehož miluješ a na němž jezdíš, od toho zemřeš.“ Oleg to vzal na vědomí a řekl: „Nikdy už naň nesednu a nechci ho už vidět.“ Přikázal krmit ho, ale nepřivádět ho k němu. Pak uběhlo několik let, aniž ho spatřil až do svého tažení na Řeky. Když se vrátil do Kyjeva a uplynula další čtyři léta, vzpomněl si na svého koně, od něhož — jak mu předpověděli čarodějové — měl zemřít. Pozval si staršího z pacholků od koní a řekl: „Kde je můj kůň, jehož jsem přikázal krmit a pečovat o něj?“ Odpověděl mu: „Již je mrtev.“ Oleg se vysmíval a tupil čaroděje: „Nemluví pravdu hadači, všechno je lež: kůň je mrtev, a já jsem živ.“ Přikázal osedlat svého koně, řka: „Ať se podívám na jeho kosti.“ Přišel na místo, kde byly pohozeny jeho holé kosti a holá lebka. Sesedl s koně a opět s výsměchem řekl: „Od této lebky bych měl čekat smrt?“ Stoupl na lebku nohou; tu vylezla zmiže z lebky a uštkla ho do nohy. Roznemohl se z toho a zemřel. Plakali všichni velikým pláčem a odnesli ho a pochovali na hoře, jež se nazývá Ščekovice; je tam mohyla jeho až po naše dny a slove mohyla Olegova. Vší vlády jeho bylo třiatřicet let . . .

Léta 913, po Olegově smrti, počal vládnout Igor. Tehdy také počal panovat Konstantin, syn Leonův. Drevljané však se po Olegově smrti opevnili proti Igorovi.

Léta 914 táhl Igor na Drevljany a zvítěziv nad nimi, uložil jim daň vyšší než za Olega. Téhož léta táhl Simeon Bulharský na Cařihrad a uzavřev mír, vrátil se domů . . .

Léta 944 shromáždil Igor velké vojsko: Varjagy, Rusy, Poljany, Slověny, Kriviče, Tiverce a najal Pečeněhy, vyžádav si rukojmí, a v lodích i na koních se vydal na Řeky, aby jim oplatil porážku. Korsuňci, dověděvše se o tom, poslali zvěst císaři Romanovi: „Táhnou Rusi s nesčíslnými loděmi, pokryli jimi moře.“ Také Bulhaři poslali zvěst: „Táhnou Rusi a najali si Pečeněhy.“ Když to uslyšel císař, poslal k Igorovi nejlepší bojaře s prosbou, řka: „Nechod, vezmi raději daň, jakou bral Oleg, a ještě ti k ní přidám.“ Také Pečeněhům poslal drahé tkaniny a mnoho zlata. Igor došel k Dunaji a shromáždil družinu. Počal rozvažovat a sdělil jim císařovu řeč. Tehdy Igorova družina řekla: „Jestliže takto mluví císař, co si můžeme přát lepšího:

bez boje získat zlato, stříbro a drahé tkaniny? Cožpak někdo ví, zda zvítězíme my či oni? Cožpak jsme spolčeni s mořem? Ne-táhneme po zemi, ale po hlubinách mořských, a tam je smrt společná nám všem.“ Poslechl je Igor a přikázal Pečeněhům, aby šli na Bulhary. Sám vzal od Řeků zlato a drahé tkaniny na všechny vojiny a vrátil se zpět domů, do Kyjeva.

Léta 945 poslali Roman, Konstantin a Stefan k Igorovi posly, aby nastolili dřívější mír. Igor s nimi jednal o míru. Pak Igor poslal své muže k Romanovi. Roman sezval velmože a hodnostáře. Přivedli ruské posly a kázali mluvit a psát obojí řeč na listě . . .

Poslové vypravení Igorem se vrátili k Igorovi s posly řeckými, aby předali řeč císaře Romana. Igor pozval řecké posly a řekl jim: „Rcete, co po vás vzkázal císař?“ Odpověděli císařovi poslové: „Poslal nás císař, že je rád míru, neboť chce žít v míru a lásce s knížetem ruským. Tvoji poslové vedli naše císaře k přísaze, a nás zase poslali, abychom vedli k přísaze tebe a tvé muže.“ Igor slíbil tak učinit. Příštího dne pozval Igor posly, zavedl je na chlum, kde stál Perun; složili své zbraně, štíty a zlato, a přísahal Igor i lidé jeho, kolik bylo pohanů mezi Rusy; a pokřtěné Rusy zavedli k přísaze do kostela svatého Elidáše, jenž je nad Ručejem, na konci Pasynčí besedy, a taktéž Chazary; neboť to byl veřejný chrám a mnozí z Varjagů byli křesťané. Igor tak potvrdil mír s Řeky a propustil posly, když je byl obdaroval kožešinami, čeledí a voskem. Poslové se vrátili k císaři a opakovali všechny řeči Igorovy a vyprávěli o přízni, kterou chová k Řekům. Tak zahájil Igor panování v Kyjevě v míru se všemi zeměmi. A když přišel podzim, počal zamýšlet tažení proti Drevljanům, neboť jim chtěl zvýšit daň.

Léta 945 řekla družina Igorovi: „Lidé Sveneldovi se oděli zbrojí a šatstvem, a my jsme nazí. Pojď, kníže, s námi pro daň, ty vyzískáš, i my.“ Igor je poslechl, šel k Drevljanům pro daň a požadoval vyšší daň než dříve; mužové jeho činili jim násilí. Když vybral daň, vrátil se do svého města. Na zpáteční cestě si to rozmyslel a řekl družině: „Jděte s daní domů, já se vrátím a poohlédnu se tam ještě.“ Propustil svou družinu a jen s malou hrstkou mužů se vrátil, neboť toužil po větším bohatství. Když Drevljané uslyšeli, že opět přichází, uradili se s knížetem svým Malem: „Jestliže si vlk zvykne chodit pro ovce, odnese celé stádo, pakliže nebude zabit; tak i tento: jestliže ho nezabijeme,

všechny nás zničí.“ Poslali k němu s dotazem: „Proč jsi opět přišel? Vždyť jsi vybral všechnu daň.“ Ale Igor je neposlouchal. Vyšli tedy Drevljané z města Iskorostěni a zabili Igora i jeho družinu; bylo jich totiž málo. Pochován byl Igor a jeho mohyla je u města Iskorostěně až do našich dnů.

KNĚŽNA OLGA

V Kyjevě zůstala Olga se svým synem, malým Svjatoslavem; jeho pěstounem byl Asmud a vojvodou byl Sveneld, otec Mstišův. Řekli si Drevljané: „Ruského knížete jsme zabili; vezmeme si jeho ženu Olgu pro našeho knížete Mala a se Svjatoslavem naložíme, jak budeme chtít.“ Vypravili Drevljané nejlepší muže v počtu dvaceti po lodi k Olze. Přistáli s loďmi pod Boričevem. Neboť voda tehdy tekla kolem hory Kyjevské a na Podole ještě nesídlili lidé, nýbrž na hoře. Hrazené město Kyjev bylo tam, kde je nyní dvůr Gorđatův a Nikiforův, kdežto knížecí dvůr byl ve městě, kde je nyní dvůr Vratislavův a Čudinův, a loviště ptáků bylo vně města; vně města byl ještě druhý dvůr, kde je nyní dvůr domestikův za kostelem svaté Rodičky boží; nad horou byl dvůr s knížecím sídlem, které bylo kamenné. Když oznámili Olze, že přišli Drevljané, pozvala je k sobě a řekla jim: „V dobrém jste přišli?“ A Drevljané odpověděli: „Tak jest, kněžno.“ Řekla Olga: „Rcete, proč jste sem přišli?“ Oni odpověděli: „Poslala nás Drevljanská země, řkouc: zabili jsme tvého muže, neboť tvůj muž byl jako vlk lačný a hrabivý, a naše knížata jsou dobrá, neboť zvelebila Drevljanskou zemi; vdej se za našeho knížete Mala.“ Drevljanský kníže se totiž jmenoval Mal. Olga jim odpověděla: „Milá je mi vaše řeč, svého muže už stejně nevzkřísím; ale chci vás nazítří uctít před svými lidmi, jděte proto do lodi, ulehňte v lodi ve vši důstojnosti a já zítra pro vás pošlu; vy však řekněte: nepojedeme na koních, ani pěšky nepůjdeme, neste nás v lodi; a ponosou vás v lodi.“ Pak je propustila do lodi. Přikázala zatím vykopat velikou a hlubokou jámu na dvoře svého sídla, vně města. Nazítří, sedíc ve věži, poslala pro hosty. Přišli k nim a řekli: „Zve vás Olga k velikým počtám.“ Oni odpověděli: „Nepojedeme na koních, ani na vozech, ani pěšky nepůjdeme, neste nás v lodi.“ Kyjevané řekli: „Ne-

jsme svobodní; náš kníže je zabit, a naše kněžna se chce provdat za vašeho knížete.“ Nesli je tedy v lodi. A oni seděli vyzývavě, s velikými přezkami, pyšnice se. Nesli je na dvůr k Olze, a jak je přinesli, svrhli je do jámy i s lodí. Olga se nad nimi naklonila a řekla: „Dobrá je to pocta?“ Oni odvětili: „Větší, než jsme my prokázali Igorovi smrtí.“ Olga velela zasypat je zaživa. I zasy-pali je.

Olga pak poslala k Drevljanům se vzkazem: „Jestli si mne opravdu žádáte, pošlete nejlepší muže, abych se s velkými poctami mohla provdat za vašeho knížete, jinak mne Kyjevané nepustí.“ Jak to Drevljané uslyšeli, poslali pro ni. Když Drevljané přišli, přikázala Olga nachystat pro ně lázeň: „Až se omyjete, přijďte ke mně.“ Roztopili lázeň, Drevljané do ní vstoupili a počali se omývat; zavřeli za nimi lázeň a Olga přikázala zapálit ji ode dveří. A tak všichni uhořeli.

Pak poslala k Drevljanům, řkouc: „Už jdu k vám, přichystejte mnoho medoviny v městě, v němž jste zabili mého muže, abych si poplakala nad jeho hrobem a uspořádala tryznu muži svému.“ Když to uslyšeli, svezli mnoho medu a svařili ho. Olga s malou družinou, jen s lehkou zbrojí, přišla k jeho hrobu a plakala pro muže svého. Přikázala svým lidem navršíť velkou mohylu, a když ji nasypali, velela uspořádat tryznu. Drevljané usedli k pití a Olga poručila svým mužům, aby jim sloužili. Drevljané se zeptali Olgy: „Kde je naše družina, kterou jsme pro tebe poslali?“ Ona řekla: „Jdou za mnou s družinou mého muže.“ A když se Drevljané opili, dala svým lidem příkaz, aby pili k jejich poctě, a sama odešla pryč. Přikázala pak své družině pobíjet Drevljany, pobili jich pět tisíc. A Olga se vrátila do Kyjeva, aby shromáždila vojsko na zbylé Drevljany.

Pak počal panovat Svjatoslav, syn Igorův.

Léta 946 shromáždila Olga se svým synem Svjatoslavem mnoho chrabrých vojáků a táhla na Drevljany. Drevljané jim vyšli v ústřety. A když se obě vojska navzájem přiblížila, vrhl Svjatoslav na Drevljany kopí, ale kopí letělo koni kolem uší a udeřilo koně do nohy, protože Svjatoslav byl ještě malý. I řekli Asmud a Sveneld: „Kníže už zahájil boj, následujte, družino, za knížetem!“ A zvítězili nad Drevljany. Drevljané utekli a zavřeli se ve svých hrazených městech. Olga se svým synem se zaměřila na město Iskorostěň, neboť tam zabili jejího

muže. Oblehla se svým synem město, ale Drevljané se ve městě opevnili a bojovali statečně, neboť věděli, čeho se mohou nadíti, jestliže sami zabili knížete. Stála tam Olga léto a nemohla město dobýt, až si usmyslela toto: poslala ke hradu se vzkazem: „Čeho chcete dosíci vyčkáváním? Vždyť všechna vaše města se mi vzdala a podjala se daně; nyní obdělávají své nivy a své země. Cožpak chcete pomřít hladem, odpírajíce mně daň?“ Drevljané odpověděli: „Rádi bychom se uvázali v daň, ale ty se chceš mstít za svého muže.“ Řekla jim Olga: „Už jsem pomstila urážku mého muže, když jste přišli do Kyjeva, pak podruhé a potřetí, když jsem uspořádala tryznu svému muži. Už se nechci mstít, chci jen brát malou daň, a až s vámi uzavřu mír, odjedu od vás.“ Drevljané se zeptali: „Co od nás chceš? Rádi dáme med a kožešiny.“ Ona odvětila: „Teď nemáte ani med, ani kožešiny, chci od vás jen maličko: dejte mi z každého dvora po třech holubech a třech vrabcích. Nechci vám ukládat těžkou daň jako můj muž, proto od vás žádám jen málo. Vyčerpali jste se v obležení, proto chci od vás tak málo.“ Drevljané byli rádi, sebrali ze dvorů po třech holubech a třech vrabcích a poslali k Olze s poklonou. Olga jim řekla: „Podrobili jste se mně a mému dítěti, odejdete do města, já zítra od něho ustoupím a odeberu se do svého města.“ Drevljané s radostí vešli do města a sdělovali to lidem; radovali se lidé ve městě. Olga rozdala vojákům každému po holubu či po vrabci, a poručila přivazovat ke každému holubovi a vrabci doutnající troud, zavnutý do malého hadříku a připevněný nitkou ke každému ptáku. Když se začalo smrákat, rozkázala Olga vojákům vypustit holuby a vrabce. Holubi a vrabci letěli do svých hnízd, holubi do holubníků, vrabci pod střechy; a tak vzplanuly holubníky, sýpky, kůlny, seníky a nebylo dvora, kde by nehořelo, a nelze bylo hasit, neboť všechny dvory vzplanuly najednou. Lidé utíkali z města a Olga je kázala chytat. A tak dobyla město a vypálila je; stařešiny města vzala do zajetí, ostatní lidi jednak pobila, jednak je dala na práci svým mužům a zbytek ponechala, aby platili daň.

Uvalila na ně velkou daň: dvě části daně šly do Kyjeva a třetí do Vyšgorodu k Olze, neboť Vyšgorod byl městem Olžiným. Vydala se pak Olga po zemi Drevljanské se svým synem a s družinou, aby sestavila pořádek daní a odvodů. Její stano-

viště a loviště jsou tam dodnes. Pak se vrátila do svého Kyjeva se svým synem Svjatoslavem a ztrávila tu rok . . .

Léta 955 se Olga vydala do Řecké země a došla až do Cařihradu. Vládl tam tehdy císař Konstantin, syn Leonův. Když ji uviděl, krásnou ve tváři a velmi moudrou, podivil se císař její moudrosti, besedoval s ní a řekl jí: „Jsi hodna panovati s námi v císařském městě.“ Ona porozuměla smyslu slov a řekla císařovi: „Jsem pohanka; jestliže mě chceš pokřtít, pokřti mě sám; jinak se nedám pokřtít.“ Pokřtil ji tedy císař s patriarchou. Osvícená, radovala se duší i tělem; patriarcha ji vzdělal ve víře a řekl jí: „Blahoslavená budiž mezi ruskými ženami, neboť sis oblíbila světlo a zavrhla tmou. Budou ti blahověřit ruští potomci až do posledních tvých vnuků.“ Dal jí poučení o církevním řádu, o modlitbě, o postu, o almužně a čistotě těla. Ona stála se skloněnou hlavou a jako houba namáčená přijímala učení. Poklonila se před patriarchou a řekla: „Tvými modlitbami kéž jsem, vladyko, uchráněna od nepřátelských sítí.“

Při křtu dostala jméno Helena, jaké měla i dávná císařovna, matka velikého Konstantina. Požehnal jí patriarcha a rozloučil se s ní. Po křtu ji pak pozval císař a řekl jí: „Chci tě pojmout za ženu.“ Ona odpověděla: „Jak mě můžeš pojmout za ženu, když jsi mi sám při křtu byl křestným otcem a nazval mne svou dcerou? Křesťané nemají takový zákon — ty sám to víš.“ Císař řekl: „Přelstila jsi mne, Olgo.“ Dal jí mnoho darů, zlato, stříbro, drahé tkaniny a různé předměty; pak se s ní rozloučil, když ji nazval svou dcerou. Ona, chystajíc se domů, přišla k patriarchovi, aby si vyžádala požehnání domu svého, řkouc: „Mojí lidé jsou pohani, i syn můj, Bůh mě uchraň od všeho zlého.“ Ale patriarcha pravil: „Dcero věřící, v Kristu jsi byly pokřtěna a v Krista ses oděla, Kristus tě ochrání, jako ochránil Enocha za prvních rodů, Noema v korábu, Abrahama před Abimelechem, Lota před Sodomskými, Mojžíše před Faraonem, Davida před Saulem, tři mládence v peci ohnivé, Daniela před zvěří — tak i tebe ochrání před ďábelskými nástrahami a sítěmi jeho.“ Požehnal jí patriarcha a ona odešla s pokojem do své země; a přišla do Kyjeva. Bylo to jako za Šalamouna, kdy přišla královna ze Sáby k Šalamounovi, neboť chtěla slyšet Šalamounovu moudrost, a uviděla důkazy jeho moudrosti; tak i tato blažená Olga hledala opravdovou božskou moudrost, jenže

tamta — lidskou, kdežto tato — božskou. Neboť kdo hledají moudrost, naleznou ji . . .

Když se Olga vrátila do Kyjeva, poslal k ní císař řecký se vzkazem: „Mnoha dary jsem tě uctil. Tys mi řekla: až se vrátím na Rus, pošlu ti mnoho darů — čeled, vosk, kožešiny a vojsko na pomoc.“ Odpověděla Olga prostřednictvím poslu: „Až ty budeš tak stát u mne v Počajně jako já u tebe ve Zlatém rohu, pak ti to dám.“ S těmi slovy propustila posly.

Žila Olga se svým synem Svjatoslavem a vedla ho k tomu, aby se dal pokřtít. Ale on o tom nechtěl ani slyšet. Avšak jestliže se kdo chtěl dát pokřtít, nebránil mu v tom a jen se tomu posmíval, neboť pro nevěřící je křesťanská víra bláznovstvím. . . Olga často říkala: „Já, synu můj, jsem poznala Boha a raduji se; až ty ho poznáš, počneš se radovat.“ Avšak on toho nedbal a říkal: „Jak bych já sám měl přijmout jiný zákon? Vždyť moje družina by se tomu smála.“ Ona ho nabádala: „Jestliže ty se dáš pokřtít, všichni učiní totéž.“ Ale on neposlechl matku a dál žil podle pohanských obyčejů, nevěda, že kdo matku neposlouchá, do běd upadne, jak je řečeno: *I kdož by zlořečil otci svému neb mateři své, smrtí ať umře.* A on se ještě hněval na matku . . .

2 M. 21:27

Léta 964. Když kníže Svjatoslav vyrostl a zmužněl, jal se shromažďovat mnohé chrabré vojíny a chodě lehce jako gepard, podnikal mnohá tažení. Na výpravách nevozil s sebou vozy ani kotly, nevařil maso, nýbrž jen tence nařezal koninu, zvěřinu nebo hovězinu a na uhličích upečenou ji jídal. Neměl ani stan, spal na prostřeně houni se sedlem pod hlavou; a tak si počínali všichni jeho vojíni. Posílal do okolních zemí se vzkazem: „Chci jít proti vám.“ Šel tak na řeku Oku a na Volhu, našel Vjatiče a řekl jim: „Komu platíte daň?“ Odvětili mu: „Chazarům platíme daň z rádla.“

Léta 965 se Svjatoslav vypravil proti Chazarům. Když se to Chazaři dověděli, vyšli mu naproti se svým knížetem Kaganem. Srazili se k boji a v bitvě porazil Svjatoslav Chazary a dobyl jejich město i Bílou Věž. Porazil také Jasy a Kasogy.

Léta 966 porazil Svjatoslav Vjatiče a uložil jim daň.

Léta 967 táhl Svjatoslav na Dunaj na Bulhary. Bili se spolu, až Svjatoslav porazil Bulhary a zabral osmdesát měst na Dunaji; usadil se tu v Perejaslavci a vybíral pro sebe daň od Řeků.

Léta 968 přitáhli Pečenězi poprvé na Ruskou zemi, a Svjato-

slav byl v Perejaslavci. Olga se mezitím zavřela se svými vnuky, Jaropolkem, Olegem a Vladimírem, v městě Kyjevě. Pečenězi oblehli město velkou silou, v nesčíslném množství leželi kolem, takže nebylo lze ani z města vyjít, ani poslat zprávu; lidé trpěli hladem a žízni. Na druhém břehu Dněpru se lidé shromáždili v lodích, ale stáli u druhého břehu a nemohl proniknout nikdo z nich do Kyjeva, ani nikdo z města k nim. Zesmutněli lidé ve městě, řkouce: „Není-li tu někdo, kdo by mohl přejít na druhou stranu a říci jim: jestliže zítra nevyrazíte, musíme se vzdát Pečeněhům.“ Jeden mladík řekl: „Já projdu.“ Řekli mu: „Jdi.“ Vyšel z města s uzdou, utíkal ležením Pečeněhů a volal: „Nevídel někdo koně?“ Uměl totiž jejich řeč, a tak se domnívali, že patří k nim. Jakmile přiběhl k řece, shodil se sebe šaty, skočil do Dněpru a plaval. Když to viděli Pečenězi, vrhli se za ním, střídali naň, ale nemohli mu nic udělat. Lidé z druhé strany řeky to viděli, vyjeli mu vstříc, vzali ho do lodí a přivezli k družině. Řekl jim: „Jestliže zítra nevyrazíte k městu, musí se lidé vzdát Pečeněhům.“ Nato řekl jejich vojvoda Pretič: „Zítra vyrazíme v lodích, vezmeme kněžnu a kněžice a pospíšíme si na tu stranu. Kdybychom tak neučinili, zle by s námi naložil Svjatoslav.“ Příštího dne před svítáním vsedli do lodí a počali hlasitě troubit, lidé ve městě ztropili hluk a Pečenězi se domnívali, že to kníže přišel, a rozutekli se od města. Olga s vnuky a lidmi vyšla k lodím. Když to viděl pečeněžský kníže, vrátil se sám a otázal se vojvody Pretiče: „Kdo to přišel?“ Pretič odpověděl: „To jsou lidé z druhé strany.“ Kníže Pečeněhů se zeptal: „A ty jsi sám kníže?“ „Nikoli,“ odpověděl, „jsem jeho muž a přišel jsem jako jeho stráž, za mnou následuje pluk s knížetem, je jich nesčíslné množství.“ Tak to řekl, aby je polekal. Pečeněžský kníže nabídl Pretičovi: „Buď mi přítelem.“ A on odvětil: „Budíž.“ Podali si navzájem ruce, pečeněžský kníže dal pak Pretičovi koně, šavli a střely, a on mu dal brnění, štít a meč. Pak Pečenězi ustoupili od města; ale nebylo lze koně napojit, neboť Pečenězi stáli na Lybedi. Kyjevané proto poslali ke Svjatoslavovi se vzkazem: „Ty, kníže, si hledáš cizí země a o ně pečuješ, a svou jsi opustil, takže se nás málem zmocnili Pečenězi, a také svou matku a děti jsi ponechal samotné. Jestliže nepřijdeš a neochráníš nás, zaberou nás nakonec. Cožpak ti není líto tvé otčiny, matky, jež je stará, a dětí?“ Když to uslyšel Svjatoslav,

hned vsedl na koně a se svou družinou přispěchal do Kyjeva. Políbil matku svou a děti a velmi litoval toho, co jim způsobili Pečenězi. Sebral vojsko a zahnal Pečeněhy do pole, a byl mír.

Léta 969 však řekl Svjatoslav své matce a svým bojarům: „Nelíbí se mi přebývat v Kyjevě, chci žít v Perejaslavci na Dunaji, tam je střed mé země, tam se scházejí všechna blaha: od Řeků zlato, drahé tkaniny, vína a různá ovoce, z Čech a z Uher stříbro a koně, z Rusi kožešiny, vosk, med a čeled.“ Olga, neboť se už velmi roznemohla, mu řekla: „Vidíš, že jsem nemocná, kam chceš ode mne jít? Až mě pochováš, jdi, kam chceš.“ Po třech dnech Olga zemřela; a plakali pro ni velikým pláčem syn její i vnuci její i všichni lidé, nesli ji a pohřbili na otevřeném místě. Olga zakázala pořádat tryznu, neboť měla kněze, a ten blaženou Olgu pochoval.

Byla předzvěstí křesťanství v zemi, jako *jitřenka* před sluncem a jako záře před svítáním. Skvěla se jako luna v noci a mezi nevěřícími lidmi se třpytila jako perla v blátě; neboť lidé kolem ní tehdy byli zakalení *hříchem* a neomyti svatým křtem. Kdežto ona se omyla svatou koupelí a svlékla ze sebe hříšný oděv starozákonního člověka Adama a přijala roucho nového Adama, jímž je Kristus. Obracíme se k ní: „Raduj se, skrze ruské poznání Boha jsme započali smíření s ním.“ Jako první mezi Rusy vešla do království nebeského, ji oslavují ruští synové jako orodovnici, neboť i po smrti modlila se k Bohu za Rus . . .

SMRT SVJATOSLAVOVA

Léta 970 Svjatoslav posadil Jaropolka na trůn v Kyjevě a Olega u Drevljanů. Tehdy přišli lidé z Novgorodu a žádali si pro sebe knížete: „Jestliže nepůjdete k nám, sami si najdeme knížete.“ Svjatoslav řekl: „Kdo by k vám šel?“ Odmítl jít Jaropolk i Oleg. Řekl Dobryňa: „Požádejte Vladimíra.“ Vladimír byl od Maluše, Olžiny klíčnice, jež byla sestrou Dobryňovou. A jejich otec byl Malk Lubečanin; Dobryňa byl tudíž Vladimírův ujec. Novgorodci tedy řekli Svjatoslavovi: „Dej nám Vladimíra.“ A on řekl: „Tady ho máte.“ Novgorodci si vzali Vladimíra s sebou, a tak Vladimír šel s Dobryňou, svým ujcem, do Novgorodu, a Svjatoslav do Perejaslavce.

Léta 971 přitáhl Svjatoslav do Perejaslavce, a Bulhaři se zavřeli ve městě. Pak vyrazili Bulhaři do boje proti Svjatoslavovi a byla veliká řež, v níž vítězili Bulhaři. Tehdy řekl Svjatoslav svým vojům: „Je nám tu padnout; povedeme si zmužile, bratři a družino!“ A k večeru Svjatoslav zvítězil, když vzal město kopím. Pak poslal k Řekům, řka: „Chci táhnout na vás a dobýt vaše město jako toto.“ Řekli Řekové: „Nemáme sílu protivit se vám, vezmi od nás daň, a také pro svou družinu; povězte nám, kolik je vás, abychom odevzdali daň podle počtu na hlavu.“ Tak pravili Řekové, aby Rusy obelstili; neboť jsou Řekové lstiví až do našich dnů. Svjatoslav jim řekl: „Je nás dvacet tisíc.“ Přidal si deset tisíc, neboť Rusů bylo jen deset tisíc. Řekové shromáždili statisícové vojsko proti Svjatoslavovi, a daň mu nedali. Svjatoslav táhl na Řeky, a ti vyrazili proti Rusům. Když to Rusové viděli, polekali se velmi takového množství vojska, ale Svjatoslav řekl: „Už nemáme kam jít, volky nevolky musíme podstoupit boj; kéž nevrhneme hanbu na Ruskou zemi, nýbrž raději své kosti tu složíme, neb mrtví jsouce hanby nedojdeme. Kdybychom utekli, uvrhli bychom na sebe hanbu. Nebudeme utíkat, nýbrž pevně se budeme držet a já půjdu před vámi: jestliže má hlava padne, postarejte se o sebe.“ Ale vojíní řekli: „Kde tvá hlava padne, tam i své hlavy složíme.“ Pak se Rusové seřadili a nastala veliká bitva, v níž zvítězil Svjatoslav, a Řekové utekli. Svjatoslav táhl k městu s bojem a bořil města, jež dodnes stojí pustá. Car svolal své velmože do paláce a řekl jim: „Co učiníme, když se mu nemůžeme postavit?“ Odpověděli velmožové: „Pošli mu dary, vyzkoušíme ho, miluje-li zlato a drahé tkaniny.“ Poslal mu zlato a tkaniny po moudrém muži, jemuž přikázal: „Sleduj jeho pohled, tvář i myšlenky.“ Onen vzal dary a přišel ke Svjatoslavovi. Oznamili Svjatoslavovi, že přišli Řekové s dary, a on řekl: „Uvedte je sem.“ Přišli, poklonili se mu a položili před něj zlato a drahé tkaniny. Svjatoslav, hledě stranou, řekl svým lidem: „Schovejte to.“ Když přišli k carovi, opět svolal velmože. Řekli poslové: „Přišli jsme k němu, odevzdali mu dary, a aniž se na ně podíval, přikázal schovat je.“ Jeden řekl: „Vyzkoušej ho ještě jednou a pošli mu zbraně.“ Poslechli ho a poslali mu meč a jiné zbraně, jež mu předali. On je přijal, hned je chválil, obdivoval a carovi vyjadřoval přízeň. Když se vrátili k carovi a o všem mu vyprávěli, řekli velmožové:

„Nelítostný muž to musí být, jestliže si bohatství necení a jen zbraně přijímá. Vyplát mu daň.“ I poslal car tento vzkaz: „Nechoď k městu, přijmi daň podle svého přání,“ neboť téměř už došel k Cařihradu. Dali mu tedy daň; žádal i za zabité, že prý jejich rody to převezmou. Přijal mnohé dary a vrátil se do Perejaslavce s velkou slávou. Vida, že málo z družiny zbylo, pomyslel si: „Co když lstivě zabijí družinu mou i mne,“ neboť mnoho jich zahynulo v boji. Řekl: „Půjdu na Rus a přivedu více družiny.“

Vypravil posly do Dorostolu, kde tehdy byl car, řka: „Chci s tebou žít v trvalém míru a lásce.“ Když to slyšel car, byl rád a poslal mu dary větší než prve. Svjatoslav přijal dary a se svou družinou počal takto rozvažovat: „Když neuzavřeme mír s carem, mohl by přitáhnout a obklíčit nás v městě, jestliže se doví, že je nás málo. Ruská země je daleko a s Pečeněhy jsme na válečné noze, kdo nám pomůže? Raději uzavřeme mír s carem, vždyť oni se nám už uvázali platit daň a to nám bude stačit. Až kdyby nám přestali vyplácet daň, znovu bychom sebrali početné vojsko a vyrazili z Rusi k Cařihradu.“ Tato řeč se družině líbila a tak poslali nejlepší muže k carovi. Ti přišli do Dorostolu a vyřídili to carovi. Car je nazítří pozval a řekl: „Nechť promluví ruští poslové.“ Oni řekli: „Toto praví náš kníže: chci žít v lásce a míru s řeckým carem po všechna další léta.“ Car byl rád a přikázal písaři sepsat všechna Svjatoslavova slova na pergamen. Posel začal přečítávat všechna slova a písař je zapisoval. Říkal toto: „Podle druhé domluvy, jež byla uzavřena při Svjatoslavovi, velikém knížeti ruském, a při Sveneldovi, je tato psána při Theofilovi Sinkelovi pro řeckého cara Ioanna, nazývaného Cimischén, v Dorostolu, v měsíci červenci, indikta 14, léta Páně 6479. Já, Svjatoslav, kníže ruský, tak jak jsem přísahal, stvrzuji na této domluvě svou přísahu: chci žít v dokonalé lásce a pokoji s každým řeckým carem, s Basilem i Konstantinem, s cary Bohem požehnanými, i se všemi vašimi lidmi; tak i všichni mně poddaní lidé, bojaři a ostatní, a to na věky věkův. Nikdy nebudu pomýšlet na vaši zemi, nebudu chystat tažení proti ní, jiný národ nenevadu proti vám ani proti žádné jiné zemi, jež je v řeckém držení, nepůjdu ani na Korsuň, ani na žádná okolní města, ani na zemi Bulharskou. A jestliže někdo bude pomýšlet na vaši zemi, budu i já jeho nepřitelem a budu

se s ním bít. A jak jsem přísahal řeckým carům a se mnou všichni bojaři i celá Rus, tak ať tuto domluvu dodržíme. A jestliže to, co jsme dříve řekli, nedodržíme, ať já a ti, co jsou se mnou a pode mnou, jsme stíženi kletbou od Boha, v něhož věříme, od Peruna a Volosa, boha skotu, a ať zežloutneme jako zlato a ať jsme posekáni svými vlastními zbraněmi. To mějte za pravdu, co jsme nyní slíbili vám a co jsme sepsali na pergamen a svými pečetěmi stvrdili.“

Když Svjatoslav takto dojednal mír s Řeky, vydal se v lodích k prahům. Tehdy mu starý otcův vojvoda Sveneld řekl: „Pojedme, kníže, na koních kolem, protože v prazích stojí Pečenězi.“ Ale Svjatoslav ho neposlechl a vyrazil na lodích. Perejaslavci hned poslali Pečeněhům zprávu: „Táhne kolem vás Svjatoslav s malou družinou a má u sebe velké bohatství, jež dostal od Řeků, a také nesčíslně zajatců.“ Když to slyšeli Pečeněhové, zatarasili prahy. A Svjatoslav, jenž přišel k prahům, nemohl jimi projít. Rozhodl se zastavit a přezimovat v Bělobereží. Ale nedostávalo se jim brzy potravy, takže za koňskou hlavu se platilo půl hřivny; tak tu Svjatoslav přezimoval.

Léta 972, jakmile přišlo jaro, vyrazil Svjatoslav k prahům. Přepadl ho však pečeněžský kníže Kurja a Svjatoslava zabili. Vzali jeho hlavu a udělali si z ní číši, když lebku okovali, a pili z ní. Sveneld se vrátil do Kyjeva k Jaropolkovi. A všech let panování Svjatoslavova bylo dvacet a osm.

Léta 973 se knížetem stal Jaropolk.

POZNÁMKY
A VYSVĚTLIVKY

VYPRÁVĚNÍ O DÁVNÝCH DOBÁCH

Je to nejstarší část ruských letopisů, pojednávající o počátcích Kyjeva, o prvních ruských knížatech. Autorem redakce, jež vznikla na počátku 12. století, byl mnich Kyjevsko-pečerského kláštera Nestor; proto také K. J. Erben při překladu této památky nazval ji *Nestorovým letopisem ruským*. V našem výboru je přeložena část první poloviny letopisu (podle vydání Pamjatniki literatury Drevnej Rusi, Moskva 1978) tak, aby vynikly osudy prvních ruských knížat, Olega, Igora, Olgy, Svjatoslava.

- 1/ Nestor čerpá údaje o rozmístění národů jednak z bible, jednak z byzantských kronik, zvl. z Jiřího Hamartola (9. stol.).
- 2/ Obyvatelé římské provincie rozkládající se kolem Dunaje, ztotožnění ruským letopiscem se Slovyany.
- 3/ Baltické moře.
- 4/ Kaspické moře.
- 5/ Obyvatelé Chorezmu.
- 6/ Označení Černého moře.
- 7/ Chersonés, osada v Černomoří.
- 8/ Pod dnešním Kyjevem.
- 9/ Bájny zakladatel Kyjeva.
- 10/ Název říčky protékající starým Kyjevem.
- 11/ Nyní jezero Pleščejevo na jihu Jaroslavské oblasti.
- 12/ Svévolné ztotožnění Skythů a Chazarů je převzato z byzantských pramenů.
- 13/ Není jasné, kdo se tu míní, snad turské plemeno, jež přišlo na Balkán v 6.--7. stol.
- 14/ Avari, svaz plemen převážně turských.
- 15/ Svaz turských plenum, obsadivší Černomoří od Donu k Dunaji.
- 16/ Uhři, kteří v 9. stol. přišli do Panonie, vytlačeni Pečeněhy.
- 17/ Legendární postavy objasňující název Radimičů a Vjatičů.
- 18/ Indikty jsou patnáctileté cykly používané v byzantském letopočtu.
- 19/ Staroruské platidlo, původně kuní kožešina.